

Δ. ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

Sir Dimitri Obolensky (1918-2001)

Με την αναχώρηση του επιφανούς σλαβολόγου-βυζαντινολόγου, Sir Dimitri Obolensky, η μεσαιωνολογική επιστημονική κοινότητα χάνει μια από τις πλέον αγαπητές μορφές της, με μια πλούσια επιστημονική δράση (ερευνητική και διδακτική) που διήρκεσε πάνω από μισό αιώνα¹. Το ευρύ αναγνωστικό κοινό γνώρισε καλύτερα τον σπουδαίο αυτό επιστήμονα από τα τέλη της δεκαετίας του 70· το 1979, με τη μετάφραση του εκτενούς κεφαλαίου του περί των βορείων γειτόνων του Βυζαντίου από το θάνατο του Ιουστινιανού Α΄ ως τη βυζαντινή ενσωμάτωση του πρώτου βουλγαρικού βασιλείου από τον Βασίλειο Β΄ Βουλγαροκτόνο, στην *Cambridge Medieval History*, πρωτοδημοσιευμένου το 1966²· το 1991, μέσω της ελληνικής μετάφρασης της κλασικής συνθετικής του μονογραφίας για τη βυζαντινή κοινοπολιτεία, πρωτοδημοσιευμένης στα αγγλικά το 1971³ και το 1998 από την πιο πρόσφατη ελληνική μετάφραση της μεταγενέστερης μονογραφίας του με τα βιογραφικά πορτραίτα έξι σημαντικών προσωπικοτήτων του βυζαντινού και του μεσαιωνικού σλαβόφωνου κόσμου (Κλήμης Αχρίδος, Θεοφύλακτος Αχρίδος, Βλαδίμηρος Μονομάχος, άγιος Σάββας Σερβίας, άγιος Κυπριανός Κιέβου και Μόσχας και άγιος Μάξιμος ο Έλληνας)⁴.

Οι ειδικοί βυζαντινολόγοι και άλλοι μεσαιωνολόγοι μελετητές, βέβαια, για πολλά χρόνια μετά τα μέσα του εικοστού αιώνα παρακολούθησαν και χρησιμοποίησαν μια πλειάδα εξαιρετικών αυτοτελών έργων ή ειδικών μελετών και άλλων συμβολών στα κορυφαία επιστημονικά περιοδικά και επετηρίδες της βυζαντινολογίας και σλαβολογίας. Ανάμεσα στις σημαντικότερες από αυτές τις συμβολές μνημονεύουμε εδώ τη συμμετοχή του με εξαιρετικά ιστορικά-ερμηνευτικά

1. Η απώλεια του Obolensky καταγράφηκε σε δύο ενημερωτικά κείμενα (των δημοσιογράφων Χαράς Κιοσσέ και Δημήτρη Μητρόπουλου) στις «Νέες Εποχές» της εφημερίδας *ΤΟ ΒΗΜΑ* (13 Ιανουαρίου 2002).

2. D. Obolensky, "The Empire and its northern neighbours, 565-1018", *Cambridge Medieval History* IV.1 (1966). «Η Αυτοκρατορία και οι βόρειοι γείτονές της, 565-1018», μετάφραση Ντ. Σαουλ, *Ιστορία Βυζαντινής Αυτοκρατορίας του Καίμπριτζ*, τόμος 1, εκδόσεις Μέλισσα, 1979.

3. D. Obolensky, *The Byzantine Commonwealth. Eastern Europe, 500-1453*, Weidenfeld & Nicholson, 1971 (ανατύπ. 1986). *Η βυζαντινή Κοινοπολιτεία. Η ανατολική Ευρώπη, 500-1453*, μετ. Ι. Τσεβρεμές, εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1991 (2 τόμοι με συνεχή σελιδαρίθμηση). Για τη σημασία του θεμελιακού αυτού έργου βλ. παρουσίαση του Α. Σαββίδη, *Ποικίλα δοκίμια ιστορικά, φιλολογικά, βιβλιοκριτικά*, εκδόσεις Ιωλκός, Αθήνα 1999, σ. 60-67. Πρβλ. Α. Σαββίδη, *Νέα Εστία* 131, τεύχος 1554 (1 Απριλίου 1992), σ. 507-508.

4. *Six Byzantine portraits*, Oxford U.P. 1988. *Έξι βυζαντινές προσωπογραφίες*, μετάφραση Πόπη Πούγιουρου και Αγγελική Νικολάου-Κονναρη, επιμέλεια Π. Αγαπητός, εκδόσεις Ερμής, Αθήνα 1998.

σχόλια στον συνοδευτικό τόμο του "De administrando imperio" του Κωνσταντίνου Ζ΄ Πορφυρογέννητου⁵, τη συνεργασία του με τον David Knowles στη σειρά "Nouvelle histoire de l' Église"⁶, καθώς και τη συνεργασία του με τον R. Auty στο γλαφυρό εισαγωγικό τους εγχειρίδιο ρωσικής ιστορίας⁷.

Ρώσος με πριγκιπική καταγωγή και γεννημένος στην Πετρούπολη τη χρονιά της Οκτωβριανής Επανάστασης (1918), ο Obolensky εγκατέλειψε με τους γονείς του τη Ρωσία μόλις το 1919 και πραγματοποίησε πολύ καλές σπουδές στο Παρίσι και στο Καίμπριτζ (Trinity College). Στην Αγγλία έμελλε να εγκατασταθεί (έγινε Βρεταννός υπήκοος και μάλιστα τιμήθηκε με τον τίτλο του "Sir") και να έχει μια μακρά και επιφανή σταδιοδρομία. Καθηγητής ρωσικής και βαλκανικής ιστορίας στα ονομαστά Πανεπιστήμια του Καίμπριτζ και της Οξφόρδης (Κολλέγιο Christ Church) από το 1961 (ομότιμος καθηγητής από το 1985), ο Obolensky προβλήθηκε μεταξύ των κορυφαίων ερευνητών της ιστορίας και του πολιτισμού των νοτιοανατολικών Σλάβων, με ιδιαίτερη έμφαση στις πολιτικές και πολιτιστικές σχέσεις των τελευταίων με τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Έδωσε διαλέξεις-σεμινάρια και δίδαξε σε μερικά από τα σπουδαιότερα πανεπιστήμια του κόσμου (Καίμπριτζ, Πρίνστον, Γέηλ, Μπέρκλεϊ), ενώ πυκνότατη υπήρξε η συμμετοχή του σε διεθνή βυζαντινολογικά και άλλα μεσαιωνολογικά συνέδρια. Το 1966 διετέλεσε συνεκδότης και επιμελητής έκδοσης των Πρακτικών του 13ου Διεθνούς Συνεδρίου Βυζαντινών Σπουδών, στην Οξφόρδη, ενώ το 1991 λήμματά του συμπεριελήφθησαν στο *Oxford Dictionary of Byzantium* (γενική επιμέλεια του Alexander Kazhdan, New York-Oxford 1991, 3 τόμοι με συνεχή σελιδαρίθμηση).

Η Ακαδημία Αθηνών τον συμπεριέλαβε στα αντεπιστέλλοντα μέλη της. Οι παλαιότεροι, αλλά και οι νεότεροι μελετητές, που σήμερα κατέχουν θέσεις σε πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, θυμούνται την «αρχοντική» παρουσία του επιβλητικού αυτού επιστήμονα, καθώς και

5. *Commentary*, London U. 1962 (με τους Francis Dvornik, R. Jenkins, Bernard Lewis, G. Moravcsik και Steven Runciman -η έκδοση [το 1949 με 2η έκδοση το 1967] από τον Gyula Moravcsik με αγγλική μετάφραση του Romilly Jenkins).

6. Τόμος II: *Le Moyen Age, 600-1500*, Paris 1968 (και σε αγγλική έκδοση: *The Christian centuries, II: The Middle Ages*, 1969).

7. *An introduction to Russian history*, Cambridge U.P. 1976. Ο Obolensky επίσης επιμελήθηκε εγχειρίδιο αγγλικής μετάφρασης ρωσικής ποίησης: *The Penguin Book of Russian verse*, 1962.

την καλοσύνη του και τα ενθαρρυντικά του σχόλια προς νεότερους μελετητές που αποτολμούσαν την είσοδό τους στην απαιτητική κονίστρα της έρευνας.

Κλείνοντας, αναφέρουμε εδώ ενδεικτικά κατά χρονολογική σειρά έκδοσης τα σημαντικότερα (πλην των προαναφερθεισών μονογραφιών περί βυζαντινής κοινοπολιτείας και περί έξι πορτραίτων) αυτοτελή συγγράμματά του, καθώς και μερικές από τις σημαντικότερες μελέτες του, που έχουν πυκνότατα χρησιμοποιηθεί στη διεθνή βυζαντινολογική/σλαβολογική βιβλιογραφία:

– *The Bogomils. A study in Balkan Neo-Manicheism*, Cambridge U.O. 1948 (ανατύπωση 1972).

– "Byzantium, Kiev and Moscow. A study in ecclesiastical relations", *Dumbarton Oaks Papers* 11 (1957).

– "Saints Cyril and Methodius, Apostles of the Slavs", *St. Vladimir's Seminary Quarterly* 7 (1963).

– "The principles and methods of Byzantine diplomacy", *Actes du XIIe congrès international d' études Byzantines*, τόμος I (Beograd 1964).

– "Byzantium and Russia in the late Middle Ages", στους J. Hale-J. Highfield-B. Smalley (επιμ.), *Europe in the later Middle Ages*, London 1965.

– "The heritage of Cyril and Methodius in Russia", *Dumbarton Oaks Papers* 19 (1965).

– "Byzantine frontier zones and cultural exchanges", *Actes du XIVe congrès international d' études byzantines*, τόμος II (Bucharest 1971).

– *Byzantium and the Slavs*, Variorum Reprints, London 1971 (συλλογή φωτοανατύπωσης μελετών).

– "The cult of Saint Demetrius of Thessalonike in the history of Byzantine-Slav relations", *Balkan Studies* 15 (1974).

– "A late 14th-century Byzantine diplomat: Michael, archbishop of Bethlehem", τόμος *Byzance et les Slaves. Mélanges Ivan Dujchev* (Paris 1979).

– *The Byzantine inheritance of Eastern Europe*, London 1982 (συλλογή φωτοανατύπωσης μελετών)

– "The baptism of princess Olga of Kiev: the problem of the sources", στην Hélène Ahrweiler (επιμ. έκδ.), *Philadelphie et autres études* (Paris 1984).